

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2016)

10ο Πανελλήνιο και Διεθνές Συνέδριο «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»

10^ο
Πανελλήνιο & Διεθνές Συνέδριο
Οι ΤΠΕ στην
Εκπαίδευση
www.hcicte2016.etpe.gr

80
Πανελλήνιο Συνέδριο
Διδακτική της
Πληροφορικής
www.didinfo2016.etpe.gr

23-25
Σεπτεμβρίου 2016
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Συνεδριακό Κέντρο "Κάρολος Παπούλιας"

Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων
Σχολή Επιστημών Αγωγής
Τμήμα Μπχ. Ηλεκτρονικών
Υπολογιστών & Πληροφορικής

Ελληνική Επιστημονική Ένωση
Τεχνολογιών Πληροφορίας &
Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

**Αναπτύσσοντας τον κοινωνικό προβληματισμό
μέσα από μία διαθεματική προσέγγιση**

*Σταυρούλα Μαυρομματίδου, Ανέστης
Μαυρομματίδης*

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μαυρομματίδου Σ., & Μαυρομματίδης Α. (2022). Αναπτύσσοντας τον κοινωνικό προβληματισμό μέσα από μία διαθεματική προσέγγιση. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 577-585. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/3867>

Αναπτύσσοντας τον κοινωνικό προβληματισμό μέσα από μία διαθεματική προσέγγιση

Σταυρούλα Μαυρομματίδου¹, Ανέστης Μαυρομματίδης²
stavrmav@hotmail.com, vivalamus1ca@yahoo.gr

¹Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
²Φιλοσοφική Σχολή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Περίληψη

Η παρούσα διδακτική πρόταση αποτελεί μια διαθεματική προσέγγιση στο ζήτημα του ρατσισμού. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες των τεσσάρων περίπου ατόμων προσέγγισαν διαφορετικές πτυχές του ευαίσθητου αυτού θέματος, αναπτύσσοντας κριτική σκέψη και καλλιεργώντας μεταγνωστικές δεξιότητες. Αξιοποιώντας τις δυνατότητες που τους προσφέρουν τα νέα τεχνολογικά εργαλεία (βίντεο, άρθρα, εικόνες, τραγούδια, κόμικ), προβληματίστηκαν και παρήγαγαν κείμενα ενταγμένα σε ποικίλα επικοινωνιακά πλαίσια. Στόχος, τελικά, ήταν οι μαθητές όχι απλά να συνειδητοποιήσουν το αθεμελίωτο των ρατσιστικών στάσεων και συμπεριφορών, αλλά και να τις κατατηριάσουν, αντιδρώντας σε κάθε περίπτωση εκδήλωσή τους και παίρνοντας θέση υπέρ των θυμάτων.

Λέξεις κλειδιά: ρατσισμός, διαθεματικότητα, κοινωνικός προβληματισμός, ομαδοσυνεργατική μάθηση, ΤΠΕ

Εισαγωγή

Για το ευαίσθητο θέμα του ρατσισμού γίνεται λόγος σε ποικίλα διδακτικά αντικείμενα του ΑΠΣ (διακλαδικές, θεματοκεντρικές συσχετίσεις). Τα μαθήματα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, της Νεοελληνικής Γλώσσας ή της Λογοτεχνίας (με αναφορές σε ρατσιστικές στάσεις και κοινωνικές διακρίσεις), των Θρησκευτικών (με αφορμή τους διωγμούς των χριστιανών), της Ιστορίας (στο κεφάλαιο για το σχίσμα ή τη μικρασιατική καταστροφή και την προσφυγιά), της Βιολογίας (στη συζήτηση για το γενετικό υλικό), της Μουσικής και των Καλλιτεχνικών μπορούν να αξιοποιηθούν για την ολιστική αντιμετώπιση του φαινομένου των ρατσιστικών διακρίσεων. Η διαθεματική διδασκαλία που υποστηρίζει την «ενιαιοποίηση» της σχολικής γνώσης δίνει στον μαθητή τη δυνατότητα να συγκροτήσει ένα ενιαίο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων, μια σφαιρική αντίληψη της γνώσης για θέματα καθολικού ενδιαφέροντος, διαμορφώνοντας τη δική του κοσμοθεωρία και άποψη για τον κόσμο. Πρόκειται για μια εκπαιδευτική προσέγγιση που προετοιμάζει τα παιδιά για μία δια βίου μάθηση (Χατζημιχαήλ, 2010).

Με αφορμή, λοιπόν, το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της Γ' γυμνασίου και εκμεταλλευόμενο στοιχεία από τη Νεοελληνική Γλώσσα, την Πληροφορική, τη Μουσική, τη Ζωγραφική κ.τ.λ., το παρόν διδακτικό σενάριο στόχευε σε πέντε διδακτικές ώρες:

Σε επίπεδο γνώσεων οι μαθητές:

- Να παρουσιάσουν την έννοια του ρατσισμού, αλλά και έννοιες συναφείς με αυτόν, όπως στερεοτυπικές αντιλήψεις, προκατάληψη, σεξισμός κ.τ.λ. (Γκορίδου κ.ά., χ.χ.)
- Να αντιληφθούν την ύπαρξη του φαινομένου του ρατσισμού στη χώρα μας.
- Να περιγράψουν τις διάφορες μορφές του.
- Να γνωρίσουν φορείς και οργανισμούς από τους οποίους μπορούν να βρουν στήριξη τα θύματα του ρατσισμού (για παράδειγμα οι γυναίκες).

- Να αντιληφθούν ότι όλοι θα μπορούσαν να αποτελέσουν θύματα ρατσιστικής αντιμετώπισης.

Σε επίπεδο δεξιοτήτων:

- Να αναπτύξουν κριτική σκέψη και ευαισθησία απέναντι στο διαφορετικό.
- Να εξοικειωθούν με ανοιχτά περιβάλλοντα μάθησης, όπως την Πύλη για την Ελληνική γλώσσα.
- Να ασκηθούν στην παραγωγή κειμενικών ειδών και να προσαρμόσουν το ύφος τους ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας (ΔΕΠΠΣ, 2003).
- Να μάθουν να συνεργάζονται ομαλά, σεβόμενοι τους συμμαθητές τους.
- Να εξασκηθούν στη χρήση των υπολογιστικών εργαλείων, αποκτώντας θετική στάση απέναντι στη χρήση των ΤΠΕ στη μαθησιακή διαδικασία.

Σε επίπεδο στάσεων:

- Να αντιληφθούν ότι δεν αξίζει σε κανέναν άνθρωπο η επίδειξη ρατσιστικής συμπεριφοράς.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι η εξωτερική εμφάνιση αποτελεί εσφαλμένο κριτήριο αξιολόγησης των ανθρώπων.
- Να προχωρήσουν στην άρση προσωπικών προκαταλήψεων και στερεοτυπικών αντιλήψεων.
- Να αντιληφθούν την αναγκαιότητα αντίδρασης και ανάληψης υπεύθυνης στάσης.
- Να καταδικάζουν κάθε ρατσιστική έκφραση και συμπεριφορά, αρχικά μέσα στο σχολικό περιβάλλον και στη συνέχεια στο ευρύτερο κοινωνικό (Ανδρικόπουλος, 2014).

Θεωρίες μάθησης

Το σενάριο βασίστηκε στην εποικοδομιστική - ανακαλυπτική μάθηση και τις κοινωνικοπολιτισμικές προσεγγίσεις. Η μάθηση στη πρώτη περίπτωση δεν συνδέεται με τη αποστήθιση εννοιών, αλλά αποκτά νόημα στηριζόμενη στις προϋπάρχουσες εμπειρίες και την προσωπική οικοδόμηση της γνώσης (Piaget, 1974). Οι μαθητές εξάγουν οι ίδιοι κανόνες και συμπεράσματα, μέσα από τη διερεύνηση, την ανακάλυψη, την έρευνα και τον πειραματισμό. Και φυσικά, όλα αυτά δε συντελούνται στο «κενό», αλλά σε ένα περιβάλλον πλούσιο σε κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και αυθεντικές δραστηριότητες (Vygotsky, 1978). Η επικοινωνία, το μοίρασμα των σκέψεων και ιδεών μεταξύ των μαθητών/τριών μέσα από ομάδες εργασίας είναι αυτά που προάγουν τη μάθηση (Μαυρομματίδου & Μαυρομματίδης, 2016).

Πορεία διδασκαλίας

1^η Διδακτική ώρα (στη σχολική τάξη)

Με την έναρξη του σεναρίου, ζητήσαμε από τα παιδιά να πουν αυθόρμητα από μια λέξη για καθεμία έννοια από τις ακόλουθες: κοινωνία, επικοινωνία, ανωτερότητα, επιθετικότητα. Καταγράψαμε τις απαντήσεις στον πίνακα. Τελευταία αναφέραμε τη λέξη: ρατσισμός. Ρωτήσαμε τι είναι «ρατσισμός» και ποια σχέση μπορεί να έχει με τις προηγούμενες τέσσερις λέξεις. Εύλογα οι μαθητές αντιλήφθηκαν ότι πρόκειται για ένα κοινωνικό φαινόμενο που καταστρατηγεί την επικοινωνία, οφείλεται σε αισθήματα ανωτερότητας που επιδεικνύουν κάποιοι και εκδηλώνεται με μίσος, φανατισμό και επιθετικότητα.

Προκειμένου να επιβεβαιώσουμε τον ορισμό των παιδιών, επισκεφτήκαμε το λεξικό της Πύλης για την ελληνική γλώσσα, όπου διευκρίνισαμε παράλληλα τους όρους «στερεότυπα,

προκατάληψη, ρατσισμός και σεξισμός», ώστε οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν την πραγματική σημασία των λέξεων επισκεπτόμενοι έγκυρους διαδικτυακούς ιστοτόπους. Αμέσως μετά, ρωτήσαμε αν υπάρχει ρατσισμός στην Ελλάδα. Προτού απαντήσουν τα παιδιά προβάλαμε το βίντεο της ActionAid- «Μην τους καταδικάζεις άκουσέ τους», διάρκειας δύο λεπτών περίπου, επαναλαμβάνοντας την αρχική μας ερώτηση, αλλά και αυτή του βίντεο: «Εμείς θα ακούγαμε την ιστορία ενός έγχρωμου;» Τα παιδιά με αυτό τον τρόπο κατανόησαν την ύπαρξη του φαινομένου του ρατσισμού στη χώρα μας, ενώ παράλληλα προετοιμάστηκαν ψυχολογικά για την προσέγγιση ενός τόσο ευαίσθητου θέματος. Εν συνέχεια, ζητήσαμε από τα παιδιά να μας αναφέρουν ποιοι είναι πιθανό να υποστούν ρατσιστική συμπεριφορά, εντοπίζοντας όσο το δυνατόν περισσότερα παραδείγματα απ' την καθημερινότητά τους στο σχολείο και την ευρύτερη κοινωνία. Προκειμένου να αναφερθούν όλες οι μορφές του ρατσισμού, προβάλαμε στο διαδραστικό πίνακα κόμικ ή φωτογραφίες που συνδέουν το ρατσισμό με την εξωτερική εμφάνιση, τα διαφορετικά επαγγέλματα, τους μετανάστες, την οικονομικο-κοινωνική προέλευση, τις θρησκευτικές / πολιτικές πεποιθήσεις, το μορφωτικό επίπεδο, τη σεξουαλική συμπεριφορά, την κατάσταση της υγείας, το χρώμα, τη φυλή ή το φύλο. Ενδεικτικά σχήματα:

Σχήμα 1. Μαφάλντα: φυλετικός ρατσισμός (χρώμα)

Σχήμα 2. Μαφάλντα: κοινωνικός ρατσισμός (οικονομική κατάσταση)

Η πρώτη ώρα ολοκληρώθηκε:

1. Με το χωρισμό των ομάδων εργασίας, που ήταν ανομοιογενείς, απαρτιζόνταν από 4 μαθητές διαφορετικών μαθησιακών ικανοτήτων και περιελάμβαναν ένα τουλάχιστον μαθητή με γνώσεις χειρισμού βασικών υπολογιστικών εργαλείων.
2. Το «κουτί του ρατσισμού»: Οι μαθητές κλήθηκαν, πριν από την έξοδο τους για το διάλειμμα, να γράψουν και να ριξουν κρυφά στο «κουτί του ρατσισμού» ένα τουλάχιστον λόγο για τον οποίο οι ίδιοι θα μπορούσαν να υποστούν ρατσιστική συμπεριφορά. Το κουτί δε ανοίχτηκε παρά στο τέλος του διδακτικού σεναρίου. Στόχος όμως ήταν να καταλάβουν από την αρχή τα παιδιά ότι όλα θα μπορούσαν να αποτελέσουν θύματα ρατσισμού και άρα να είναι περισσότερο ευαίσθητοποιημένα σχετικά με το θέμα.

2η και 3η Διδακτική ώρα (στο εργαστήριο πληροφορικής)

Με την έναρξη της δεύτερης διδακτικής ώρας οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες, επεξεργάστηκαν φύλλα εργασίας που πραγματευόνταν διαφορετικές μορφές ρατσισμού. Πιο συγκεκριμένα:

- τα μέλη της πρώτης ομάδας μελέτησαν την περίπτωση υποτίμησης της γυναίκας,
- της δεύτερης ομάδας μίλησαν για τις διακρίσεις που υφίστανται άτομα που προέρχονται από άλλη φυλή ή έχουν διαφορετικό χρώμα,
- της τρίτης ομάδας αναφέρθηκαν σε εκδηλώσεις ρατσιστικής συμπεριφοράς σε άτομα με ειδικές ανάγκες,
- της τέταρτης ομάδας συζήτησαν για διακρίσεις με βάση την εξωτερική εμφάνιση και
- της πέμπτης ομάδας έκαναν λόγο για τη ρατσιστική αντιμετώπιση κάποιων επαγγελμάτων (κυρίως χειρονακτικών) ή ατόμων που βρίσκονται σε δεινή οικονομική κατάσταση (π.χ. άστεγων).

Κάθε ομάδα έπρεπε, αφού παρακολουθήσει σύντομα βίντεο ή εικόνες και διαβάσει άρθρα εφημερίδων και περιοδικών, να παρουσιάσει τα συμπεράσματά της σε μια προβολή παρουσιάσεων (PowerPoint/Prezi) και να προβεί σε δημιουργικές δράσεις. Για παράδειγμα, οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα χρησιμοποιώντας διάφορα υπολογιστικά εργαλεία να δημιουργήσουν μια αφίσα προασπιζόμενοι τα δικαιώματα των γυναικών, να γράψουν ένα θεατρικό σενάριο για άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας, να στηλιτεύσουν με κόμικ τη συμπεριφορά των πλουσίων απέναντι σε άστεγους, να δημιουργήσουν ένα τραγούδι στήριξης των μεταναστών, να συνθέσουν ρητά ή γνωμικά για άτομα που δεν έχουν γοητευτική εμφάνιση. Σε περίπτωση που δεν επαρκούσε ο διαθέσιμος χρόνος για κάποια ομάδα, οι μαθητές μπορούσαν να συνεχίσουν τις εργασίες τους και στο σπίτι, ανταλλάσσοντας απόψεις με τους συμμαθητές τους στο wiki της τάξης.

Παράλληλα, στα φύλλα εργασίας προτάθηκε μία κατ'οίκον εργασία που αξιοποιούσε ποικίλα επικοινωνιακά συμφραζόμενα (διάλογο μεταξύ ζευγαριού, επιστολή ενός πρόσφυγα, ημερολόγιο ενός ανάπηρου, άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου για την εξωτερική εμφάνιση, ζωγραφιά ενός ιδεατού κόσμου χωρίς κοινωνικο-οικονομικές διακρίσεις).

Στόχος, τελικά, ήταν οι μαθητές, όχι απλά να συνειδητοποιήσουν το αθεμελιώτο των ρατσιστικών στάσεων και συμπεριφορών, αλλά και να τις καυτηριάσουν, αντιδρώντας σε κάθε περίπτωση εκδήλωσής τους και παίρνοντας θέση υπέρ των θυμάτων.

4^η και 5^η διδακτική ώρα (στη σχολική τάξη)

Τις δύο τελευταίες διδακτικές ώρες του σεναρίου, οι μαθητές κατά ομάδες παρουσίασαν στην ολομέλεια τα αποτελέσματα των εργασιών τους. Όλα τα παιδιά συμμετείχαν στη παρουσίαση, απαντώντας σε ενδεχόμενες ερωτήσεις των συμμαθητών τους.

Οι εκπαιδευτικοί δεν παρενέβησαν παρά μόνο για να συντονίσουν τις συζητήσεις ή να κατευνάσουν συγκρούσεις και αντιπαραθέσεις μεταξύ μαθητών.

Ως επιστέγασμα της όλης διδασκαλίας, προβλήθηκαν στην τάξη τα ακόλουθα βίντεο: «Όλοι διαφορετικοί όλοι ίσοι» και «Τα γυαλιά της διαφορετικότητας» και ζητήθηκε από τα παιδιά να εκφράσουν σε ένα χαρτί τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους για το ρατσισμό. Έτσι, επήλθε σύγκριση των τελικών απαντήσεων με όσα γράφτηκαν από τα ίδια τα παιδιά στην αρχή του σεναρίου «στο κουτί του ρατσισμού», προκειμένου όλοι να κατανοήσουν ότι η επίδειξη ρατσιστικής συμπεριφοράς δεν έχει κανένα νόημα.

Στο τέλος, οι μαθητές αφού ένωσαν σε κύκλο τα χέρια, κλήθηκαν να φορέσουν με τη σειρά τους «τα γυαλιά της διαφορετικότητας» και αντικρούοντας ρατσιστικά στερεότυπα να πουν ο καθένας με τη σειρά μία λέξη ενάντια στο ρατσισμό (όπως αγάπη, αλληλεγγύη, σεβασμός κλπ.) την οποία επαναλάμβαναν οι υπόλοιποι συμμαθητές τους.

Αξιολόγηση

Οι μαθητές, ήδη από την έναρξη της εργασίας, είχαν ενημερωθεί ότι θα ακολουθήσει αυτό-αξιολόγηση, ετερο-αξιολόγηση και αξιολόγηση της όλης διαδικασίας. Πιο συγκεκριμένα μέσω ερωτηματολογίων που διανεμήθηκαν από τους εκπαιδευτικούς και περιελάμβαναν ερωτήσεις τόσο ανοιχτού όσο και κλειστού τύπου, αξιολόγησαν τις δικές τους εργασίες, αλλά και τη δράση των άλλων ομάδων, ενώ εξέθεσαν και τις απόψεις τους α) για τα θετικά στοιχεία και τα οφέλη που αποκόμισαν β) για δυσκολίες που αντιμετώπισαν γ) για προτάσεις βελτίωσης της δραστηριότητας.

Αλλά και οι διδάσκοντες αξιολόγησαν τους μαθητές σε όλα τα στάδια: της προετοιμασίας (ενδιαφέρον και συμμετοχή κάθε παιδιού στις συζητήσεις, τρόπος συνεργασίας με τους συμμαθητές/τριες), της παραγωγής (αναζήτηση και επεξεργασία υλικού, τελική σύνθεση, σεβασμός στα πνευματικά δικαιώματα, τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων) και της παρουσίασης (απόψεις των μαθητών, διάθεση συμμετοχής σε συνδυασμό με την ευχέρεια και αποτελεσματικότητα στην παρουσίαση).

Αποτελέσματα

Με βάση τα πορίσματα των ερωτηματολογίων και τις παρατηρήσεις των εκπαιδευτικών, τα παιδιά έμειναν πραγματικά ικανοποιημένα από την όλη διαδικασία. Από το σύνολο των είκοσι μαθητών, δεκαεπτά (85%) δήλωσαν ότι θα επιθυμούσαν να συμμετέχουν σε αντίστοιχη δράση και στο μέλλον, δεκαπέντε (75%) ότι προβληματίστηκαν πάνω στο ζήτημα του ρατσισμού και αντίστοιχο ποσοστό ότι θα έπαιρνε θέση υπέρ των θυμάτων στο μέλλον. Ένα εντυπωσιακό ποσοστό (90%) δήλωσε ότι απόλαυσε το μάθημα και λίγο μικρότερο (80%) ότι προτιμούσε τις παιγνιώδεις και ομαδοσυνεργατικές δράσεις σε σχέση με την παραδοσιακή διδασκαλία. Ιδιαίτερα θετική κρίθηκε η χρήση των ΤΠΕ που θεωρήθηκε από «αρκετά» μέχρι «πολύ» ενδιαφέρουσα από το 75% των παιδιών. Προβλήματα θεωρήθηκαν η αδυναμία σύνδεσης στο διαδίκτυο (40%), η έλλειψη χρόνου και η ανάγκη συνέχισης κάποιων εργασιών στο σπίτι (35%) όπως και η «κακή» συνεργασία στο πλαίσιο των ομάδων (25%). Τέλος, αυτό που προτείνουν οι μαθητές για το μέλλον είναι η ανάγκη χρήσης των τεχνολογικών μέσων με μεγαλύτερη συχνότητα και σε μεγαλύτερο αριθμό μαθημάτων (70%).

Συμπεράσματα

Η παρούσα διδακτική πρόταση ευαισθητοποίησε τους μαθητές και τους βοήθησε να τροποποιήσουν ενδεχόμενες ρατσιστικές στάσεις και συμπεριφορές. Παρά την εμφάνιση μικρών προβλημάτων, οι μαθητές απόλαυσαν την όλη διαδικασία, οικοδομώντας ουσιαστικές γνώσεις. Χάρη στις παιγνιώδεις δράσεις και τα ενδιαφέροντα υπολογιστικά εργαλεία, τα παιδιά αξιολόγησαν καταστάσεις που οδηγούν σε ρατσιστικές συμπεριφορές, συνειδητοποίησαν τις συνέπειες του ρατσισμού και αντιλήφθηκαν την ανάγκη λήψης άμεσων μέτρων.

Το γεγονός αυτό έγινε εμφανές κατά τη διάρκεια της παρουσίασης προγραμμάτων στο τέλος της σχολικής χρονιάς, κατά την οποία οι ίδιοι οι συμμετέχοντες μαθητές εκδήλωσαν με θέρμη την ανάγκη θεμελίωσης αгаστικής συνεργασίας με τους συμμαθητές τους και δήλωσαν περήφανα ότι θα αντιδράσουν σε κάθε πιθανή εκδήλωση ρατσιστικής συμπεριφοράς μέσα ή έξω από το χώρο του σχολείου. Ιδιαίτερη συγκινητική ήταν η ομιλία μιας μαθήτριας που βίωσε ρατσισμό λόγω της διαφορετικής χώρας προέλευσής της και προβλημάτισε το ακροατήριο κλείνοντας με τα λόγια του Νέλσον Μαντέλα: «Το να είσαι ελεύθερος δε

σημαίνει απλώς να σπάσεις τις αλυσίδες σου, αλλά το να ζεις με τρόπο που να σέβεται και να υποστηρίζει την ελευθερία των άλλων».

Αναφορές

- ActionAid (2014). *Μη τους καταδικάζεις. Άκουσέ τους*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <https://www.youtube.com/watch?v=nxAvJpRLlRk>
- ActionAid Hellas (2014). *Παίρνομε θέση*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <https://www.youtube.com/watch?v=cY7gyEdk76o>
- Ανδρικόπουλος, Α. (2014). *Ξανά στο σχολείο. Αγωνία ή προσμονή; Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας*.
- Αποστολίδης, Γ., Μακρής, Γ., Αδαμίδου, Δ., Παπακωνσταντίνου, Σ. & Ζέττα, Σ. (χ.χ.) *Ο μετανάστης, ο πρόσφυγας*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από http://axis.teikav.edu.gr/pake/Enotita_3_Eidiko_Meros/didaktikes-protaseis-makrigiorgis/Metanastis.doc
- Βενούτσου, Μ. (χ.χ.) *Αρχαία Ιστορία, Α΄ Γενικού Λυκείου. Ελληνική προϊστορία, Μινωικός πολιτισμός*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από http://dide-anatol.att.sch.gr/tte/nea/mariana_venoutsou/minoikos.doc
- Bodossaki Foundation (2014). *Τα γυαλιά της διαφορετικότητας Μέρος 1ο*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <https://www.youtube.com/watch?v=IaW8e9uNDsM>
- Βορίδη, Δ. (2009). Η δικτατορία της Αιιοθητικής. *Εφημερίδα Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <http://www.kathimerini.gr/355809/article/epikairothta/kosmos/h-diktatoria-ths-ais8htikhhs>
- Γαβρηλίδου, Μ., Εμμανουηλίδης, Π. & Πετρίδου-Εμμανουηλίδου, Ε. (2006). *Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Γκορίδου, Θ., Παζιμαδάκη, Ε. & Χατζησταύρου, Α. (χ.χ.). *Μορφές Ρατσισμού*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <https://theori.files.wordpress.com/2010/03/82-cf83ceb5cebdceaccf81ceb9cebfc3ebcbcf83cf83ceb1cf82ceb2ce84cebcbcf85cebaceb5ceafcebf85.doc>
- Γνωμολογικόν, (χ.χ) *Ομορφιά*, Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <http://www.gnomikologikon.gr/catquotes.php?categ=0520>
- Γούλα, Ι. (2013). Τι και αν είμαι διαφορετικός... *Περιοδικό Παράθυρο στην Εκπαίδευση του Παιδιού*, τεύχος 84, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2013. στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <http://www.musicheaven.gr/html/modules.php?name=Blog&file=page&op=viewPost&pid=37940>
- ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ, (2003). *Διαθεματικό Εννιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών. Ελληνική Γλώσσα για το Γυμνάσιο*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από http://www.pis-schools.gr/download/programs/depps/3deppsaps_GlossasGimnasiou.pdf
- Θεοδοσιού-Τρωφανίδου, Α. (2014). *Ποια είναι η θέση της γυναίκας σήμερα; Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από http://www.sigmalive.com/simerini/analiseis/170228/poia-einai-i-thesi-tis-gynaikas-simera*
- Καλούδης, Σ. (2010). *Ο ρατσισμός στα επαγγέλματα!* Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <http://abcdstergios.blogspot.gr/2010/11/o.html>
- Loizou L. (2011). *Μπαλόνια Ρατσισμού*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <https://www.youtube.com/watch?v=IQyPGZsUmkc>
- Μαυρομματίδου Στ. & Μαυρομματίδης Α. (2016). «Η καταπολέμηση των προλήψεων και των δεισδαμονιών μέσα από τη συν-διδασκαλία φιλολογικών και άλλων σχολικών μαθημάτων». *4ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο Κεντρικής Μακεδονίας με θέμα: «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στη Διδακτική Πράξη»*, Θεσσαλονίκη, 2016.
- Νικολαΐδη, Δ. (χ.χ.) *Γυναίκες και Επιστήμη*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <http://www.sfak.org/page/%CE%93%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BA%CE%B5%CF%82%20&%20%CE%95%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BC%CE%B7/225>
- Norni Tube (2014). *Η σημασία της εξωτερικής εμφάνισης*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από https://www.youtube.com/watch?v=PzGh_GboLe4

- Piaget, J. (1974). *La prise de conscience*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (χ.χ.) *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html
- Rackat, R. (2013). *Life of poor and rich people (please share)*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <https://www.youtube.com/watch?v=t1qvQvy0FqE>
- Σπετσιώτη, Ν. (2014). *Τζαφάρ*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <https://www.youtube.com/watch?v=6uTSxrwiazg>
- Youtube Translations (2010). *Η φόνεση γυναικών λόγω μη ικανοποιητικής προίκας*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από https://www.youtube.com/watch?v=cQM7tOUHU_A
- Youtube (2007). *Όλοι διαφορετικοί, όλοι ίσοι*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <https://www.youtube.com/watch?v=gvPQFS8dH4A>
- Youtube (2012). *Message From Down syndrome Workers !!!! They're more than you think*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <https://www.youtube.com/watch?v=eKYrFi9heuE>
- Youtube (2014). *Ένα συγκινητικό βίντεο που αξίζει όλοι να δείτε*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <https://www.youtube.com/watch?v=ZciMzNB4etI>
- Youtube (2015). *Συγκινητικό κοινωνικό πείραμα*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <https://www.youtube.com/watch?v=Gu6sfNDrobE>
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Χαραλαμπίδης, Μ. (2009). Τιμωρούνται για το βάρος τους τα παχύσαρκα παιδιά. *Εφημερίδα Τα ΝΕΑ*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από <http://ygeia.tanea.gr/default.asp?pid=8&ct=14&articleID=5427&la=1>
- Κατζιμηχαήλ, Μ. (2010). Η εφαρμογή και η αποτελεσματικότητα της διαθεματικής προσέγγισης στη διδακτική πρακτική. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, σ. 212-225.
- Ψηφιακό Σχολείο, (χ.χ.) *Γυναίκες που διακρίθηκαν κατά τη ελληνική αρχαιότητα στον χώρο της φιλοσοφίας, της ποίησης και των επιστημών*. Ανακτήθηκε στις 26 Δεκέμβρη 2015 από http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C119/464/3084,12341/extras/activities/index_03_05_grapti_ergasia1/grapti_ergasia_gynaiques_arxaiotitas.html

Παράρτημα

Φύλλα εργασίας

Ομάδα Α' (Διακρίσεις μεταξύ των δύο φύλων - περίπτωση υποτίμησης της γυναίκας)

- 1) Παρακολούθησε τα πρώτα τρία λεπτά του [βίντεο](#). Με βάση αυτό απαντήστε: Ποια είναι η θέση της γυναίκας στην Ινδία και το Μπαγκλαντές; Πώς της φέρεται ο άνδρας; Γιατί υφίσταται ρατσισμό; Θεωρείτε ότι αξίζει στη γυναίκα μια τέτοια συμπεριφορά;
- 2) Διαβάστε το [άρθρο](#) και απαντήστε: Ποια είναι η θέση της γυναίκας σήμερα στη δική σας χώρα; Πιστεύετε ότι έχει εξισωθεί με τον άντρα; Γιατί ναι/ όχι;
- 3) Επισκεφτείτε τους ακόλουθους υπερσυνδέσμους ([1](#), [2](#)) και αφού μελετήσετε προσεκτικά το περιεχόμενό τους και πλοηγηθείτε στο διαδίκτυο, απαντήστε στις ερωτήσεις: Α) Σε ποιους τομείς διακρίθηκε η γυναίκα στην αρχαιότητα; Σε ποιους στα νεότερα χρόνια; Γιατί, λοιπόν, κάποιος υποτιμούν το γυναικείο φύλο; Δικαιολογείται με βάση τη λογική η συμπεριφορά τους αυτή; Β) Πώς μπορεί μια γυναίκα να υποστηρίξει τα δικαιώματά της; Σε ποιους φορείς έχει τη δυνατότητα να καταφύγει;

Καταγράψτε τα συμπεράσματά από τις τρεις παραπάνω εργασίες σε ένα λογισμικό παρουσιάσεων (PowerPoint).

Στη συνέχεια, δημιουργήστε μια αφίσα με το πρόγραμμα glogster με στόχο την προάσπιση των δικαιωμάτων της γυναίκας, ώστε να πάψει να αντιμετωπίζεται ως το «αδύναμο φύλο».

Άσκηση για το σπίτι: Γράψτε ένα διάλογο στον επεξεργαστή κειμένων ανάμεσα σε ένα άνδρα που υποτιμά τη γυναίκα του και μια γυναίκα που διεκδικεί με πάθος τα δικαιώματά της.

Ομάδα Β' (ρατσισμός με βάση το χρώμα, την εθνικότητα, την καταγωγή)

1) Παρακολούθησε τα ακόλουθα βίντεο: [Τζαφάρ](#) και τα [Μπαλόνια του ρατσισμού](#).

Τι είδους ρατσιστική συμπεριφορά εκδηλώνεται στα βίντεο; Από ποιους εκφράζεται, εναντίον ποιών και γιατί; Είναι δικαιολογημένη αυτή η συμπεριφορά; Εσείς πώς θα νιώθατε στη θέση των θυμάτων;

2) Διαβάστε το κείμενο 8 της Νεοελληνικής Γλώσσας Γ Γυμνασίου (σελ. 57) με τίτλο «[Η γενετική είναι αντιρατσιστρια](#)». Τι απέδειξαν οι επιστήμονες για τα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν τους ανθρώπους; Ποιο ποσοστό του γενετικού υλικού μας, είναι υπεύθυνο για τις ομοιότητες μεταξύ μας και ποιο για τις διαφορές; Θεμελιώνεται με βάση τις επιστημονικές ανακαλύψεις ο ρατσισμός;

3) Με βάση τα ακόλουθα βίντεο [Κατά του ρατσισμού](#) και [Παίρνουμε θέση](#) και αφού ενδεχομένως πραγματοποιήσετε δική σας αναζήτηση στο διαδίκτυο, απαντήστε στα ερωτήματα: Ποια είναι η ενδεδειγμένη αντίδραση στο ρατσισμό; Πώς πρέπει να φέρονται τα ίδια τα θύματα και πώς οι παρατηρητές ρατσιστικών συμπεριφορών;

Καταγράψτε τα συμπεράσματα από τις τρεις παραπάνω εργασίες σε ένα λογισμικό παρουσιάσεων (Prezi).

Στη συνέχεια, και αφού ενδεχομένως επηρεαστείτε από το [ποίημα](#) της Ιουστίνια Γούλα, δημιουργήστε ένα τραγούδι με στόχο την προάσπιση των δικαιωμάτων ενός ατόμου από άλλη χώρα/ εθνικότητα (π.χ. έγχρωμο/αλλοδαπό/μετανάστη).

Άσκηση για το σπίτι: ταυτιστείτε με έναν πρόσφυγα και γράψτε ένα γράμμα σε ένα φίλο σας, που βρίσκεται στη χώρα καταγωγής σας, διηγούμενοι τη σημερινή σας ζωή και εκθέτοντας προβλήματα που ενδεχομένως αντιμετωπίζετε.

Ομάδα Γ': Ρατσισμός σε άτομα με ειδικές ανάγκες

1) Παρακολουθήστε το ακόλουθο [βίντεο](#) και απαντήστε στην ερώτηση: Τι είδους ρατσιστική συμπεριφορά εκδηλώνεται; Από ποιους εκφράζεται, εναντίον ποιών και γιατί; Είναι δικαιολογημένη αυτή η συμπεριφορά; Εσείς πώς θα νιώθατε στη θέση των θυμάτων;

2) Διαβάστε το Κείμενο 4 [[Η ιστορία του Στέλιου](#)] από το βιβλίο της Νεοελληνικής Γλώσσας Β' Γυμνασίου. Τι προβλήματα αντιμετωπίζει ο Στέλιος; Ευθύνεται ο ίδιος για αυτά; Πώς κατάφερε παρά τις δυσκολίες να εξελιχτεί στη ζωή του; Του αξίζει η ρατσιστική αντιμετώπιση; Αιτιολογήστε την άποψή σας.

3) Ακολουθήστε το σύνδεσμο: <https://www.youtube.com/watch?v=ZciMzNB4etI> Πώς πρέπει να φερόμαστε στους συνανθρώπους μας που αντιμετωπίζουν κάποια αναπηρία; Γιατί; Αιτιολογήστε την άποψή σας.

Καταγράψτε τα συμπεράσματα από τις τρεις παραπάνω εργασίες σε ένα λογισμικό παρουσιάσεων (PowerPoint).

Στη συνέχεια, δημιουργήστε ένα θεατρικό σενάριο με ένα άτομο που αντιμετωπίζει κινητικά προβλήματα, αλλά είναι πιο δραστήριο από έναν υπάλληλο σε μια υπηρεσία! Άσκηση για το σπίτι: Γράψτε τις σκέψεις και τα συναισθήματα του Στέλιου στο ημερολόγιό του μετά από μια εξαντλητική μέρα στη δουλειά.

Ομάδα Δ' (Ρατσισμός ανάλογα με τη εξωτερική εμφάνιση)

1) Παρακολουθήστε το [βίντεο](#). Τι είδους ρατσιστική συμπεριφορά παρουσιάζεται σε αυτό; Από ποιους εκφράζεται, εναντίον ποιών και γιατί; Είναι δικαιολογημένη αυτή η

συμπεριφορά; Γενικά, ποια χαρακτηριστικά της εμφάνισης ενός άτομου μπορεί να προκαλέσουν αρνητικά σχόλια; Εσείς πώς θα νιώθατε στη θέση των θυμάτων;

2) Μελετήστε προσεκτικά το [άρθρο](#). Πώς αντιμετωπίζεται το υπέρβαρο παιδί με βάση το κείμενο; Πώς αποκαλείται από τους συμμαθητές του; Γιατί; Τι επίπτωση μπορεί να έχει η διαφορετική μεταχείριση στη ψυχολογία του;

3) Διαβάστε το άρθρο με τίτλο [Η δικτατορία της Αισθητικής](#). Έπειτα, πραγματοποιήστε αναζήτηση στο διαδίκτυο σχετικά με τα ποικίλα κριτήρια αισθητικής που ισχύουν σε διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια/ εποχές και εξηγήστε: Γιατί δεν είναι σωστό να στηριζόμαστε μόνο στην «εικόνα» κάποιου; Με ποιο τρόπο και βάσει ποιών κριτηρίων διαφοροποιούνται τα πρότυπα ομορφιάς στις διαφορετικές εποχές;

Καταγράψτε τα συμπεράσματα από τις τρεις παραπάνω εργασίες σε ένα λογισμικό παρουσιάσεων (Prezi).

Στη συνέχεια, κι αφού προηγουμένως διαβάσετε γνωμικά για την [ομορφιά](#), συνθέστε πέντε δικά σας ρητά με θέμα την εξωτερική εμφάνιση.

Άσκηση για το σπίτι: Γράψτε ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου με τίτλο «Ο, τι λάμπει δεν είναι χρυσός» και θέμα δικής σας επιλογής.

Ομάδα Ε' (Ρατσισμός με βάση το επάγγελμα/ οικονομική κατάσταση)

1) Αφού πραγματοποιήσετε έρευνα στο διαδίκτυο να καταγράψετε: ποια είναι τα χειρονακτικά και ποια τα πνευματικά επαγγέλματα; Γιατί δε θεωρούνται ισοτίμα; Ποια είναι η δική σας άποψη για τις διαφορετικές μορφές εργασίας; Θα επιλέγατε το επάγγελμα του οκουπιδάρη, της καθαρίστριας, του νεκροθάφτη; Γιατί ναι, όχι; Τεκμηριώσε τις απόψεις σας.

2) Στη συνέχεια παρατηρήστε τις ακόλουθες εικόνες και σχολιάστε:

Εικόνα 1: Ακαθαρσίες στο σπίτι   **Εικόνα 2: Σκουπίδια στους δρόμους**

Τι συμβαίνει όταν οι εργαζόμενοι αυτών των κλάδων απεργούν ή για κάποιο λόγο απέχουν από τη δουλειά τους; Είναι σημαντικά τα επαγγέλματά τους; Πώς πρέπει να τα αντιμετωπίζουμε; Χρήσιμο για τη απάντησή σας μπορεί να είναι και το ακόλουθο [άρθρο](#).

3) Παρακολουθήστε τα δύο βίντεο [Συγκινητικό κοινωνικό πείραμα](#) και [Life of poor and rich](#) και απαντήστε:

Πώς πρέπει να φερόμαστε απέναντι σε συνανθρώπους μας που βιώνουν οικονομικές δυσκολίες ή βρίσκονται σε χειρότερη οικονομική κατάσταση από εμάς; Γιατί; Ποια χρειάζεται να είναι η αντίδρασή μας απέναντι στο ρατσισμό;

Καταγράψτε τα συμπεράσματα από τις τρεις παραπάνω εργασίες σε ένα λογισμικό παρουσιάσεων (PowerPoint).

Στη συνέχεια, δημιουργήστε ένα κόμικ με το τσόνδοο, σπηλιτεύοντας τη συμπεριφορά ενός πλουσιόπαιδου σε ένα άστεγο.

Άσκηση για το σπίτι: Ζωγραφίστε ένα κόσμο στον οποίο δε θα γίνεται διάκριση με βάση το επάγγελμα ή την κοινωνικο-οικονομική τάξη.